МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 2523-4536

НАУКОВІ ПРАЦІ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

SCIENTIFIC WORKS OF INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT

ECONOMIC SCIENCES

Випуск 2 (61), 2021

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

УДК 330-339; 321.7; 159.9

Редакційна колегія

Дацій О. І., д-р екон. наук, проф., Міжрегіональна Академія управління персоналом – **Головний редактор**
Бутенко Н. В., д-р екон. наук, проф., Київський національний університет імені Тараса Шевченка – **заступник Головного редактора**
Андрющенко К. А., д-р екон. наук, проф., Державний університет інфраструктури та технологій
Антоненко І. Я., д-р екон. наук, проф., Національний університет харчових технологій
Бердар М. М., д-р екон. наук, проф., Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Бойченко Е. Б., д-р екон. наук, проф., Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
Бондаренко В. М., д-р екон. наук, проф., Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету
Борецька Н. П., д-р екон. наук, проф., Київський національний університет технологій та дизайну
Габчак Н. Ф., канд. геогр. наук, доц., Ужгородський національний університет
Галаченко О. О., д-р екон. наук, проф., Вінницький інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом
Ганжуренко І. В., д-р екон. наук, проф., Міжрегіональна Академія управління персоналом
Горбач Л. М., канд. екон. наук, доц., Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського Міжрегіональної Академії управління персоналом
Грановська В. Г., д-р екон. наук, доц., Херсонський державний аграрно-економічний університет
Дугар Т. Є., канд. екон. наук, доц., Полтавський державний аграрний університет
Дячков Д. В., д-р екон. наук, доц., Полтавський державний аграрний університет
Жиленко К. М., д-р екон. наук, доц., Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Заяць О. І., канд. екон. наук, доц., Ужгородський національний університет
Зибарева О. В., д-р екон. наук, проф., Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Карпенко А. В., д-р екон. наук, доц., Національний університет «Запорізька політехніка»
Крутько М. А., канд. екон. наук, доц., Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка
Курмаєв П. Ю., д-р екон. наук, проф., Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Машіка Г. В., д-р геогр. наук, доц., Ужгородський національний університет
Могилевська О. Ю., канд. екон. наук, доц., Київський міжнародний університет
Моторин Р. М., д-р екон. наук, проф., Київський національний торговельно-економічний університет
Негода Ю. В., д-р екон. наук, доц., Національний університет біоресурсів і природокористування України
Нестерчук І. К., канд. геогр. наук, доц., Поліський національний університет
Підвальна О. Г., канд. екон. наук, доц., Вінницький національний аграрний університет
Плаксієнко В. Я., д-р екон. наук, проф., Полтавський державний аграрний університет
Пристемський О. С., д-р екон. наук, доц., Херсонський державний аграрно-економічний університет
Самойлик Ю. В., д-р екон. наук, проф., Полтавський державний аграрний університет
Сьомич М. І., д-р екон. наук, проф., Полтавський державний аграрний університет
Удовенко І. О., канд. екон. наук, доц., Уманський національний університет садівництва
Утенкова К. О., д-р екон. наук, доц., Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва
Фірсова С. Г., канд. екон. наук, доц., Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Цимбал Л. І., д-р екон. наук, проф., Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Шоробура І. М., д-р пед. наук, проф., Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Ящишина І. В., д-р екон. наук, проф., Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка
Małgorzata Okręglicka, dr. hab., prof. PCz, Czestochowa University of Technology (Poland)
Wioletta Wereda, PhD, Military University of Technology (Poland)

«Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки»
включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук (категорія «Б»)
на підставі Наказу МОН України від 29 червня 2020 року № 735 (додаток 4)

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування; 072 – Фінанси, банківська справа та страхування; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг; 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 241 – Готельно-ресторанна справа; 242 – Туризм; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Затверджено Вченою радою
Міжрегіональної Академії управління персоналом 23.06.2021 (протокол № 3)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24776-14716Р,
видане Міністерством юстиції України 21.04.2021 р.

DOI: 10.32689/2523-4536

Наукові праці МАУП. Економічні науки. 2021. Вип. 2 (61). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 100 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку економіки. Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток економічної науки в Україні.

© Оформлення «Видавничий дім «Гельветика», 2021

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Кришталь Г. О., Дмитренко Г. А., Каліна І. І.
ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ.....**5**

Червінська Л. П., Якушик І. Д., Галаченко О. О.
РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....**11**

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Бездітко О. Є., Лавриненко С. О.
УПРАВЛІННЯ КОМАНДНОЮ РОБОТОЮ В ОРГАНІЗАЦІЇ.....**18**

Жолонко Т. В., Гребінчук О. М.
НЕМАТЕРІАЛЬНА МОТИВАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ:
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ.....**23**

Косар О. В., Ведмідь Н. І.
ДІДЖИТАЛ-МАРКЕТИНГ СУБ'ЄКТІВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....**29**

Кушлик О. Ю., Петрина М. Ю., Кочкодан В. Б.
ЦІННІСТЬ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....**41**

Лазарева М. Г.
ХОЛДИНГ В КЛАСИФІКАЦІЯХ ФІРМ.....**50**

Ціщик Р. В., Котис Н. В.
ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
НА ОСНОВІ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ.....**57**

Чумак О. В., Дацій О. І.
ОРГАНІЗАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ БЮДЖЕТУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....**62**

Шевченко І. Б., Шендерівська Л. П.
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА БАЛАНСОВА МОДЕЛЬ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ
КРИЗОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ.....**68**

Ящишина І. В.
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ.....**74**

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Калінін А. М.
ЗМІСТОВНА ЧАСТИНА КОМПОНЕНТІВ КОУЧИНГУ
У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....**81**

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Григораш О. В., Григораш Т. Ф.
ОЦІНЮВАННЯ ВИДАТКІВ НА ВИЩУ ОСВІТУ
НА ОСНОВІ ПРОГНОЗІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....**89**

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Шерер І. Л.
ОРГАНІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ НОРМ І НОРМАТИВІВ ВИТРАТ
У СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ.....**95**

DOI: https://doi.org/10.32689/2523-4536/61-2
УДК 504.052:502.34

Червінська Л. П.
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна академія управління персоналом»»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1571-7974
Якушик І. Д.
доктор економічних наук, професор, директор
Навчально-наукового інституту менеджменту, економіки та фінансів,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна академія Управління персоналом»»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5958-9791
Галаченко О. О.
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки, підприємництва та менеджменту,
Вінницький інститут ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»»

Chervinskaya Lubov
Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Management,
PJSC Higher Education Institution
"Interregional Academy of Personnel Management"
Yakushyk Ivan
Doctor of Economics, Professor, Director of the
Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Finance,
PJSC Higher Education Institution "Interregional Academy of Personnel Management"
Halachenko Oleksandr
Doctor of Economics Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Management,
Vinnytsia Institute of the
PJSC Higher Education Institution
"Interregional Academy of Personnel Management"

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

REGIONAL ASPECTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Метою статті є визначення проблемних питань і напрямів їх вирішення в системі регіонального інноваційного розвитку економіки України. На основі теоретико-методологічного аналізу виявлено проблемні аспекти інноваційного розвитку. На основі урахування європейського досвіду окреслено особливості подальшого поліпшення формування й використання регіональної інноваційної політики національної економіки. Для забезпечення відтворювального процесу інноваційного потенціалу регіонів приділено увагу формуванню на рівнях регіонів і громад спеціальних форм щодо сприяння розвитку бізнесу та стартапів – агенцій регіонального розвитку, бізнес-інкубаторів, кооперативних структур тощо; інституціалізації партнерських відносин місцевого самоврядування та бізнесу (публічно-приватне партнерство), розвитку інноваційного соціального підприємництва. Означено пріоритетні напрями подальшого розвитку регіонів з різними рівнями можливостей реалізації інноваційного потенціалу та підходи до модернізації законодавства задля поліпшення розвитку підприємництва на депресивних територіях, відтворення інноваційних галузей, зростання добробуту громадян. Окреслено особливості взаємовигідної співпраці органів місцевого самоврядування і господарських структур регіонів.

Ключові слова: *регіон, інновації, наука, впровадження, проєкт, розвиток.*

The purpose of the article is to determine the problematic issues and directions of their solution in the system of regional innovative development of the economy of Ukraine. Based on the theoretical and methodological analysis, problematic aspects of innovation development were identified: disproportions of innovation of regional economic

© Червінська Л. П., Якушик І. Д., Галаченко О. О., 2021

entities, lack of relationship between the level of economic development of the region and its innovation activity; significant differentiation in terms of production and implementation of innovations, etc. As a result, the features of further improvement of the formation and use of regional innovation policy of the national economy are outlined. Based on the European experience, approaches are proposed to improve the opportunities for innovation potential of the regions on the basis of: preferential investment lending, creation of science parks, attracting highly qualified personnel, strengthening the scientific and technical potential of small and medium business, providing measures to improve research and development infrastructure. To ensure the reproductive process of innovation potential of regions attention is paid to the formation at the regional and community levels of special forms to promote business development and startups – regional development agencies, business incubators, cooperatives, etc.; institutionalization of partnerships between local government and business – public-private partnership, development of innovative social entrepreneurship. Priority directions for further development of regions with different levels of opportunities for realization of innovation potential have been identified. Approaches to modernization of legislation are proposed in order to improve the development of small and medium enterprises in depressed areas, the reproduction of innovative industries, increasing the welfare of citizens. Peculiarities of mutually beneficial cooperation of local self-government bodies and economic structures of regions are outlined.

Keywords: *region, innovation, science, implementation, project, development.*

Постановка проблеми. Важливою передумовою соціально-економічного розвитку України є забезпечення високої інноваційної активності підприємств регіонів. При цьому інноваційний потенціал регіону може стати основою здійснення наукових досліджень, які сприяють вирішенню важливих науково-технічних, соціально-економічних та екологічних проблем на державному, регіональному та галузевому рівнях. Зарубіжний досвід свідчить про те, що для динамічно стійкого розвитку економіки регіону необхідно масштабне впровадження інновацій у всі сфери діяльності. Це забезпечує постійне оновлення технічної і технологічної бази виробництва, освоєння й виробництво нової конкурентоспроможної продукції, вихід на світові ринки товарів і послуг та поліпшення соціального становища населення. В розвинених країнах 85–90% приросту ВВП забезпечується на основі виробництва й експорту наукоємної високотехнологічної продукції, частка ж України складає лише 1–1,5%. Між тим, як було зазначено науковцями, технологічні інновації забезпечують приріст валового внутрішнього продукту до 80% [1; 3].

Однак науково-технічний потенціал країни сьогодні є незначним, частка інноваційних підприємств складає 16–18% від промислових і щороку знижується, упровадження інновацій здійснюється низькими темпами [4; 8]. Відсутня фінансова підтримка інноваційних проєктів на державному рівні, основним джерелом фінансування інновацій підприємств залишаються власні кошти, кошти державного й місцевих бюджетів, що становить лише 3–4%, вкрай незадовільною є правова охорона об'єктів інтелектуальної власності, не вистачає коштів на одержання зарубіжних патентів для здійснення сучасних наукових досліджень. Рівень підприємницької інноваційної активності бізнесу регіональних суб'єктів залишається низьким. Зростають міжрегіональні диспропорції у розміщенні інституційної інфраструктури інноваційної діяльності. Проблематику інноваційного підприємництва регіонів загострило поширення пандемії COVID-19, а також карантинні заходи та інші деструктивні фактори.

Це зумовлює необхідність пошуку нових форм здійснення інноваційного розвитку регіональними суб'єктами господарювання, виявлення нових чинників його активізації. Теоретична й практична значущість проблеми інноваційного розвитку в регіонах України обумовила актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток проблематики інноваційного підприємництва зробили провідні вітчизняні науковці, такі як Ю. Бажал, З. Варналій, І. Вахович, О. Дацій, В. Денисюк, В. Зянько, В. Геєць, В. Горфинкель, С. Казмірчук, Л. Ковальська, Т. Мілевська, Д. Попович, Н. Рудь, А. Смоленюк, В. Ткаченко, Л. Федулова, В. Чабан. Серед зарубіжних учених, що займалися означеними проблемами, слід виділити М. Вебера, Т. Веблена, П. Друкера, М. Куц, В. Зомбарта, Ф. Найта, Ж.-Б. Сея, А. Сміта, Й. Тюнена, Й. Шумпетера, М. Юнуса. В роботах науковців обґрунтовано сутність та особливості інноваційного розвитку відповідно до певних реалій того чи іншого періоду. При цьому автори зосереджують увагу на певних особливостях інновативності, як правило, на рівні держави, підприємства, галузі, мало приділяючи увагу регулюванню й розвитку регіональної інноваційної політики. При цьому вважаємо, що варто погодитися з думкою окремих науковців про те, що особливу увагу доцільно приділяти аналізу інноваційного потенціалу провідних виробництв регіону, адже вони перш за все є високотехнологічними, бюджетоформуючими, експортоорієнтованими суб'єктами національної економіки [9]. Віддаючи належне дослідженням науковців, можемо виділити низку недостат-

ньо опрацьованих питань щодо оцінювання регіональних особливостей інноваційного розвитку.

Мета статті полягає у визначенні проблематики та особливостей регіонального інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить практика, сутність регіональної політики в різних країнах світу має відмінності: вона або розглядається широко з точки зору державного управління і регулювання територіального розвитку, або вивчається на основі використання обмеженої кількості інструментів. Для України в умовах здійснення децентралізації характерне ширше розуміння регіональної політики, що, зокрема, пов'язано зі зміною владних повноважень територіальних громад. При цьому варто означити наявність таких проблем, як недостатня координація реформ у системах державної регіональної політики, адміністративно-територіального та секторального управління і місцевого самоврядування; неузгодженість взаємовідносин між органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, отже, неможливість необхідного розмежування прав і повноважень відповідних владних структур, результатом чого є нестабільність нормативно-правового забезпечення реформування; невизначеність процедурного і критеріального об'єднання адміністративних районів та розподілу прав і повноважень щодо районної влади; відсутність, як правило, означених меж адміністративно-територіальних одиниць, що зумовлює неузгодженість діяльності органів місцевого самоврядування і місцевих органів державної влади, наприклад, стосовно прав власності на землю, системи оподаткування тощо; присутність проблематики інституціонально-правого регулювання та процедурних моментів способів передачі і використання земельних, майнових та інших ресурсів об'єднаних територіальних громад (ОТГ) під час укрупнення адміністративних районів; недоліки в реформуванні діяльності територіальних органів виконавчої влади в системі реалізації їх контролюючих та координуючих функцій, зокрема, під час використання матеріальних і фінансових ресурсів ОТГ; невирішеність проблем ресурсного забезпечення регіонального розвитку, що стосується територій з певними особливостями розвитку; недосконалість механізму державної підтримки розвитку територій, що спрямовується не на перспективний розвиток, а на підтримку здійснення поточних процесів, покриття нестачі видатків місцевих бюджетів, підтримання територіального фінансування [2]. Останнє негативно впливає на реформування державної регіональної політики, економічний розвиток регіонів.

Загальновідомими є такі проблеми, як присутність розриву між основними секторами наукової системи, а саме академічним, підприємницьким, сектором вищої освіти; недостатня інтеграція вітчизняної науки на рівні організаційних структур та спільнот і науковців у світовий науково-дослідницький простір; наявність значного розриву у рівні фінансування інновацій вітчизняних науковців і європейських країн [9].

Ще більш важливими проблемами є те, що темпи розвитку й структура регіональної сфери не завжди відповідають умовам для впровадження нових технологій; передові розроблення світового значення недостатньо впроваджуються в національну економіку; існує проблема використання персоналу. Це зумовлено скороченням фінансування інноваційної, наукової та науково-технічної сфери; наявністю законодавчих обмежень, що негативно впливають на фінансування інноваційної, наукової та науково-технічної сфер; недостатньою заінтересованістю суб'єктів господарювання в проведенні технологічної модернізації шляхом комерціалізації інноваційних розробок.

Про недоліки інноваційної діяльності в Україні регіональних підприємств також свідчать показники реалізованої інноваційної продукції. Зокрема, лише 3,8% обсягу продукції промислових підприємств мають ознаки інноваційності, у ЄС цей показник складає 75% [5]. Спостерігається також зниження рівня наукоємності української продукції. Складність розвитку інноваційного підприємництва в Україні загалом і в регіонах зокрема зумовлена такими чинниками, як поширення світової економічної кризи, пандемія COVID-2019, припинення роботи багатьох великих компаній, скорочення персоналу.

Оцінка інноваційної діяльності промислових регіональних підприємств свідчить про суттєві відмінності інноваційної активності їх секторів. За показниками реалізованої промислової продукції на душу населення у 2020 р. виявлено регіональні розбіжності більш ніж у 6 разів. Найвищим означений показник був у Дніпропетровській і Полтавській областях, а саме 142,4 і 121,0 тис. грн. відповідно, а найнижчим – у Закарпатській і Чернівецькій областях, а саме 19,0 і 15,2 тис. грн. відповідно [10]. Така суттєва диференціація певним чином обумовлена структурою галузей промисловості певних регіонів і розмірами підприємств, що свідчить про наявність певних прихованих резервів підвищення ефек-

тивності соціально-економічного розвитку та інноваційної активності регіональних суб'єктів.

Лідируючі позиції за часткою інноваційно активних підприємств у 2016–2020 рр. займали такі регіональні суб'єкти, як Харківська, Кіровоградська, Тернопільська області (27–30, 22–26, 20–30 одиниць відповідно) [8]. В окремих промислово розвинених регіонах, таких як Дніпропетровська, Донецька і Полтавська області, частка підприємств, що здійснюють інновації, коливається від 10% до 17%. Найнижчу інноваційну активність промислових підприємств виявлено у Закарпатській, Луганській і Рівненській областях. У зв'язку зі складністю фінансово-економічного забезпечення у багатьох регіонах країни спостерігається зменшення частки інноваційно активних підприємств протягом 2016–2020 рр., що характерно для більшості промислових підприємств країни. При цьому засвідчимо, що результативність інновацій не завжди є показником ефективності регіонів, де є більше інноваційно активних підприємств. Зокрема, у Львівській області існує удвічі більше інноваційно активних підприємств, ніж у Донецькій, однак на Донеччині реалізується в 4,2 рази більше інноваційної продукції (3 301,9 млн. грн.) ніж на Львівщині [10]. Інвестиції в інновації у розрахунку на одне підприємство суттєво диференціюються по регіонах, розрив складає десятки і сотні разів. Найвищими вони були протягом останніх років у Дніпропетровській і Донецькій областях, а найнижчими – у Рівненській області. Отже, спостерігається суттєва нерівномірність орієнтації підприємств на випуск інноваційної продукції.

Така ж ситуація спостерігається з часткою підприємств у регіонах, які реалізовували інноваційну продукцію. Далеко не всі інноваційно активні підприємства здійснювали випуск і реалізацію інноваційної продукції. У 2019 р. із 782 підприємств інноваційну продукцію реалізували лише 442, або 56%, тоді як у попередньому році таких було 87%. Здебільшого це була продукція, яка була новою для самих підприємств, а не для споживачів ринку [9].

Пріоритетними напрямами регіонального інноваційного розвитку є поліпшення науково-технічної, наукової, освітньої діяльності, а також можливість вжиття заходів щодо концентрації інвестицій, реалізації інновацій та інвестицій [3]. Варто приділити увагу політико-правовим аспектам з регулювання інноваційної політики. Урядові рішення мають спрямовуватись на постійне вдосконалення нормативно-правових актів щодо наявності спрощених процедур оподаткування для підприємств, поліпшення фінансування розвитку підприємств, які виробляють інноваційну продукцію, ефективне регулювання ступеня впливу на інноваційні підприємства щодо наявних обмежень антимонопольних, податкових, патентно-ліцензійних структур тощо.

Проблематика інноваційності розвитку європейських регіонів розглядається в контексті дифузії інновацій, тобто акценти робляться на регіони, які здатні продукувати інновації, і ті, що їх наслідують. При цьому інновації формуються у відносно невеликій кількості регіонів, зокрема у Північній та Західній Європі [1]. Вітчизняні регіони стосовно цього мають обмеженості можливості продукування інновацій. Вирішення цих питань здійснюється у контексті взаємоузгодженості політики держави, яка формує інституційні основи їх реалізації на загальнонаціональному рівні на основі стратегій зростання регіональної конкурентоспроможності (Австрія, Бельгія, Греція) і зниження структурних економічних диспропорцій регіонів (Німеччина, Італія, Іспанія), а також шляхом комбінування цілей конкурентоспроможності і справедливості (Чехія, Фінляндія, Франція, Польща тощо) [5].

Доцільно також погодитися з думкою фахівців про те, що для забезпечення ефективної реалізації інноваційної діяльності регіонам важливо створювати спеціальні території пріоритетного розвитку для освоєння випуску нових видів інноваційної продукції, формування високотехнологічного виробництва, зокрема об'єктів інноваційної інфраструктури, в тому числі технопарків, технополісів, і регіонів та територіальних громад, які можуть бути ініціаторами та організаторами формування й розвитку означених структур. Відповідно до вітчизняного законодавства, державне сприяння інноваційній діяльності технологічних парків на регіональному рівні реалізується шляхом державної фінансової підтримки та цільового субсидування проєктів технологічних парків [9; 10]. Однак, як показує практика, такі положення мають декларативний характер, оскільки окремої бюджетної програми підтримки діяльності технопарків у Держбюджеті України з 1999 р. не було передбачено. Отже, необхідним є внесення змін до законодавства України, де будуть чітко визначені критерії надання різноманітної грошової підтримки проєктам технологічних парків та здійснення диференціації розмірів відсотків, часткового кредитування і підстави для цієї диференціації, а також підстави надання

фінансово-кредитним установам повної або часткової компенсації відсотків для виконавців проєктів технологічних парків, величини мінімального відсотку й підстави його диференціації [6].

Крім того, варто реалізувати механізми позабюджетного стимулювання науково-технічного розвитку, передусім механізми довгострокового кредитування через інструменти рефінансування комерційних банків, створення банку реконструкції та розвитку, а також іпотечної банківської установи.

На державному рівні під час формування стратегії інноваційного розвитку, вважаємо, необхідно визначити напрями та шляхи впровадження інновацій в економічній сфері та виробничій діяльності з огляду на регіональний аспект.

Також неврегульованим є питання, пов'язані із звільненням від нарахування ПДВ на пріоритетні напрями досліджень. Так, відповідно до ст. 197 Податкового кодексу України, від нарахування ПДВ звільняються операції з постачання послуг фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, виконані особою, що отримує ці кошти з рахунку органу, який здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів. Однак якщо наукові розробки фінансуються за рахунок фізичних і юридичних осіб, то таку податкову пільгу не передбачено, отже, вартість послуг із наукових досліджень підвищується, що стримує комерціалізацію наукових розробок у ВНЗ.

Вагоме значення мають непрямі методи стимулювання інноваційних процесів та створення сприятливого середовища для інновацій, а саме законодавчі норми, що окреслюють правове поле діяльності інноваційних фірм та захист їх інтелектуальної власності, інформаційна інфраструктура [8]. До їх складу у багатьох країнах світу відносять спрощену систему оподаткування, амортизаційні відрахування, грошово-кредитне регулювання тощо. У Німеччині підприємства отримують неоподатковані субсидії на дослідні роботи у розмірі 7–15% їх вартості (якщо проєкт пов'язаний із пошуком нових джерел енергії). Розвинені країни використовують податкові пільги для стимулювання малого наукоємного бізнесу. Так, прибуток невеликих фірм оподатковується за зниженими ставками [1], в Англії податкова ставка на прибуток малих і середніх фірм складає 29%, а стандартна – 35%. Знижки сприяли появі такого виду спеціалізованих ризикових компаній, як обмежені науково-дослідні партнерства. Валютні інвестиції багатих осіб і корпорацій у ці партнерства списуються на поточні витрати і на 80–90% виключаються з оподаткування доходу. Партнерства формуються для фінансування й комерціалізації винаходів.

Розвинені країни здебільшого реалізують політику прискореної амортизації основного капіталу і передбачають пільги в цій сфері. У Франції, Італії, Німеччині дозволяється списувати оснащення й нерухомі складові частини основних засобів протягом першого року використання в розмірі 50% вартості їхнього придбання [9]. Важливу роль мають урядові закупівлі розробок інноваційних проєктів як засобу впливу на НДДКР і комерціалізацію інновацій у Франції та Німеччині [7]. Вагомим інструментом інноваційного розвитку є гранти, які легалізують форму відносин між державою і науково-дослідним сектором, а саме стимулювання державою наукових досліджень, розробок фінансами, власністю, послугами. Грант нерідко застосовується для підтримки досліджень і розробок з боку держави, якщо результати робіт мають невизначений характер або не принесуть користь, вигоду в найближчому майбутньому [5].

Європейські вчені також акцентують увагу на особливій значимості мережевих структур як засобу конкурентоспроможності регіональних суб'єктів. Це не просто прямі зв'язки між економічними агентами, а різноманітність та відкритість зв'язків, що забезпечують регіонам додаткові конкурентні переваги. Причинами посилення уваги до оцінювання регіональної політики в країнах ЄС є необхідність обґрунтування рішень з перерозподілу фінансування в рамках реалізації політики згуртованості, а також наявність законодавчих вимог (Норвегія, Англія). Зокрема, у Фінляндії, Німеччині, Нідерландах обов'язковим є контроль та оцінювання ефективності програм регіонального розвитку, що передбачено Законом про регіональний розвиток. В деяких країнах оцінювання проводять зовнішні незалежні оцінювачі на основі аудиту, звітності, зовнішнього експертного оцінювання (Німеччина, Велика Британія).

Ефективними формами розвитку інноваційного підприємництва регіону можуть бути бізнес-хаби (простір для навчання підприємців з генерування інноваційних стартапів, проведення семінарів, тренінгів, нарад тощо з інновативності), технопарки, технополіси. Сучасною інноваційною формою організації бізнесу може бути соціальне підприємництво, адже інноваційність означає не обов'язково передові технології господарювання, але й соціально значимі, прийнятні у суспільстві підходи до залучення

людей до непривабливих форм зайнятості, формування екологічної свідомості, нових цінностей тощо. У соціальному підприємництві як інноваційній формі організації бізнесу учасники завжди стоять перед необхідністю вирішення проблеми ефективності на засадах неприбутковості, підприємницького альтруїзму. Відповідно, соціальні підприємства, застосовуючи інновації, зорієнтовані на отримання соціального ефекту в майбутньому, у сфері відновлення екологічних систем, родючості ґрунту тощо, що є важливим фактором розвитку регіонів [7; 8].

Висновки. Для забезпечення відтворювального процесу інноваційного потенціалу регіонів необхідно здійснити організаційно-технічне забезпечення функціонуючих інноваційних підприємств відповідно до стандартів ЄС; нарощення кадрового потенціалу інноваційної сфери регіону, забезпечити зосередженість усіх видів ресурсів на проведення фундаментальних і прикладних досліджень за напрямами, у яких регіони мають переважаючий науково-технологічний і виробничий потенціали, зменшити дефіцит фінансів на розвиток інноваційних видів діяльності, поліпшити банківське кредитування інновацій, створити умови для відтворення інноваційної інфраструктури та переорієнтації інвестиційних потоків у наукоємні сфери діяльності, упровадження механізмів підтримки нових технологій, розвитку інноваційного підприємництва і бізнесу. Важливо приділити увагу формуванню на рівнях регіонів і громад спеціальних форм щодо сприяння розвитку бізнесу та стартапів, таких як агенції регіонального розвитку, агенції місцевого розвитку, технопарки, бізнес-інкубатори, кооперативні структури; інституціалізації партнерських відносин місцевого самоврядування та бізнесу (публічно-приватне партнерство); диверсифікації надання соціальних і публічних послуг; розвитку інноваційного соціального підприємництва.

Також доцільно виділити деякі інструменти, які сприятимуть нарощенню та розвитку можливостей реалізації інноваційного потенціалу, такі як пільгове кредитування інвестицій в інноваційні процеси, створення регіональних наукових парків, залучення висококваліфікованої робочої сили і, як наслідок, зростання частки високотехнологічних виробів, використання власних конкурентних переваг, сприяння посиленню науково-технічного потенціалу малого та середнього бізнесу, забезпечення заходів щодо вдосконалення інфраструктури наукового й науково-дослідницького сектору.

Для регіонів із низьким, середнім та високим рівнями можливостей реалізації інноваційного потенціалу та високим рівнем його використання пріоритетним напрямом регіональної політики буде збереження та підтримка з боку органів регіонального управління наявного інноваційного потенціалу, а також пошук шляхів удосконалення його використання в майбутньому під час набуття конкурентної позиції на основі нових технологій використання інноваційних ресурсів. Це можливо забезпечити за допомогою професійних якостей і мобільності науковців, високої мотивації науково-дослідної діяльності, пріоритетності розвитку матеріально-технічної бази, підтримки взаємодії науки з виробництвом, забезпечення інформаційних мереж і ресурсів, підтримання фінансової самостійності та інноваційної безпеки регіону. При цьому важливо приділити увагу досвіду Європейського Союзу щодо підтримки стратегій розумних спеціалізацій, зокрема проєкту ЄС-RIS3 «Підтримка відсталих регіонів», який передбачає формування комплексного підходу до управління інноваційною діяльністю, підвищення конкурентоздатності регіонів.

Щодо вирішення означених завдань варто провести модернізацію Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» з урахуванням досвіду ЄС; забезпечити розроблення інструментарію, спрямованого на поліпшення розвитку малого та середнього підприємництва на депресивних територіях, відтворення інноваційних галузей, зростання добробуту громадян;

Під час вжиття заходів важливо забезпечити взаємовигідну співпрацю органів місцевого самоврядування і господарських структур регіонів. Стосовно органів місцевого самоврядування слід назвати упровадження пільг з оподаткування прибутку, що надходить до місцевих бюджетів, підприємств, які використовують чи розробляють інноваційний продукт; передбачення для інвесторів пільг з оподаткування коштів, отриманих під час інвестування у підприємства щодо коштів, що надходять безпосередньо від їх діяльності до місцевих бюджетів; співпрацю з фінансово-кредитними установами на основі створення кредитних історій, установлення надійності позичальників і безпосереднього впливу задля розвитку галузей промисловості; звільнення від оподаткування доходів, які надходять до бюджетів органів місцевого самоврядування, зокрема податку з доходів фізичних осіб, якщо інвестиції здійснені учасником ОМС або інвестором у статут підприємства.

Список використаних джерел:

1. Beyond Brexit: Reshaping policies for regional development in Europe November. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/pirs.1235
2. Гринь Д. Інструменти удосконалення взаємодії між органами публічної влади та громадянами. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 137–141.
3. Давимука С., Федулова Л. Сектор креативної економіки: досвід та напрями розвитку. Львів : Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України, 2017. 230 с.
4. Доценко О. Рівень інноваційного розвитку регіонів України та фактори, які його формують. *Економічний вісник НГУ*. 2014. № 4. С. 25–35.
5. Evaluating the Effectiveness of Regional Policy. URL: http://www.eprcstrath.eu/uploads/eprc/documents/PDF_files/EPRP_91.pdf
6. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : Закон України. *Відомості Верховної Ради України.* 1999. № 40. С. 363.
7. Ковальська Л. Методичний підхід до аналізу та оцінки розвитку інноваційного підприємництва регіонів України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. № 2. С. 66–72.
8. Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення : монографія. Львів : Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України, 2018. 205 с.
9. Особливості розвитку інноваційного підприємництва в Україні: досвід Польщі. URL: https://ukrpolnauka.wordpress.com/2014/01/04
10. Таран С.Ф. Методика аналізу та оцінки регіональних особливостей розвитку інноваційного підприємництва. *Економіка та держава.* 2021. № 1. С. 137–141.

References:

1. Beyond Brexit: Reshaping policies for regional development in Europe November. Retrieved from: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/pirs.1235
2. Grin, D.V. (2021) Instruments for improving the interaction between public authorities and citizens. *Economy and state*, no. 1, pp. 137–141.
3. Davymuka, S.A., Fedulova, L.I. (2017) Creative economy sector: experience and directions of development. Lviv: Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishny NAS of Ukraine.
4. Dotsenko, O.Y. (2014) The level of innovative development of the regions of Ukraine and the factors that shape it. *Economic Bulletin of the NMU*, no. 4, pp. 25–35.
5. Evaluating the Effectiveness of Regional Policy. Retrieved from: http://www.eprcstrath.eu/uploads/eprc/documents/PDF_files/EPRP_91.pdf
6. Law of Ukraine "On the special regime of innovation of technology parks". Information of the *Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*. 1999. No. 40. 363.
7. Kovalska, L.L. (2019) Methodical approach to the analysis and assessment of the development of innovative entrepreneurship in the regions of Ukraine. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine,* no. 2, pp. 66–72.
8. Mechanisms for implementing regional policy: evaluation of efficiency and areas for improvement: monograph. Lviv: Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishny NAS of Ukraine, 2018.
9. Features of innovative entrepreneurship in Ukraine: the experience of Poland. Retrieved from: https://ukrpolnauka.wordpress.com/2014/01/04
10. Taran, S.F. (2021) Methods of analysis and evaluation of regional features of innovative entrepreneurship. *Economy and state*, no. 1, pp. 137–141.